

EVANGELIČKA CRKVA

1. Politika SRNJ predviđa, uz k. u užem smislu, koju organizira Crkva (npr. u obliku k. kao priprave na potvrdu ili rel. služenje za dje-

cu), i školsku r. n. R. n., „redoviti predmet“ u javnoj školi, odijeljena je prema vjeroispovijestima i izvodi se u suradnji države i Crkve. Što se tiče sadržaja i metoda, mnogi, uglavnom pragmatički, promatraju k. u odnosu na nauk Crkve i župni život, dok se r. n. promatra u odnosu na odgojnu zadaću škole.

2. U praksi se međutim katkad događaju i očite podudarnosti. Od 1945. do 1965. i k. i r. n. bile su obilježene nadasve evangeličkom poukom („Evangelische Unterweisung“), koja je imala pretežno biblijsko i crkveno usmjerenje. To se događalo već oko 1900. u rel. ped. „kulturnog protestantizma“ s njegovim pokušajem prenošenja religije pomoću školske izobrazbe i kulture. I tzv. „Hermeneutischer RU“ (hermeneutska r. n.) iz šezdesetih godina, koja se ponajviše zanimala za „shvaćanje“ biblijske predaje i željela se mudro odmaknuti od Crkve, nije načelno pravila razliku između k. i r. n.

3. Sredinom šezdesetih godina, više zbog motiva koji proizlaze iz politike nastave i društvene filozofije a manje zbog motiva pedagoške i teološke naravi, tražilo se veće razlikovanje između k. i r. n. Željelo se da u → r. n. „škole za sve“, umjesto tumačenja → religije počevši od vjeroispovjesne teologije, prije svega dođe antropološki i sociološki pojam religije („religija“ kao „opća“ pojava, koja se tiče svih ljudskih bića). Umjesto usmjerenja utemeljena na Bibliji ili možda na predaji, r. n. morala je biti „usmjerenje utemeljeno na problemima“. Time se željelo reći da bi se trebalo polaziti nadasve od društveno-političkih problema: „kršćanska vjera“ bijaše dakle promatrana jedino kao „moguće rješenje“ uz doprinose drugih religija i pogleda na svijet. Zajedno s idejama prosvjetiteljstva 18. i 19. stoljeća, poticaji koji su dolazili od neomarksizma određivali su ta emancipacijska poimanja koja su se kasnije odrazila i na k.

Pa ipak, i za k. i za r. n., rel. odgoj nije trebao biti životno uključivanje u kršćansku predaju, nego nadasve kritička razrada dotad primljene „rel. socijalizacije“ (npr. „Therapeutischer RU“, terapijska r. n.), kritika rel. predaje kao takve i konačno kritika samoga društva. Emancipacija kao središnja kategorija približila je i k. i r. n. kritičkoj političkoj pouci s obzirom na

društvo. Ako su nekad poglavito teologija, filozofija i psihologija bile „znanosti-vodiči“ r. n. i k., sada ih, naprotiv, zamjenjuju sociologija (nadasve u svom sociološko-filozofskom vidu) i politologija. „Odgoj“ se shvaća kao „socijalizacija“.

4. Sedamdesetih godina uvidjelo se da je „opće shvaćanje religije“ koje se ne obazire na kršćansko-vjeroispovjesnu predaju, protupovijesna konstrukcija. U okviru naše kulture „religija“ je neodvojiva od kršćanske predaje. Trebalo je dakle priznati da „teorija socijalizacije“ sa sveopćim i obvezujućim značajem ne postoji. Postoji jedino određena količina shvaćanja i programa koji ovise o različitim znanostima s kojima je religija u odnosu (npr. → sociologija, psihologija, društvena psihologija, psihoanaliza itd.).

Da bi se izišlo iz tih poteškoća, počeo se, sedamdesetih godina, sve više upotrebljavati, i u protestantskoj k., pojam → „iskustvo“. Izraz „iskustvo“ ima međutim različita značenja. Stoga je neobično važno znati od koje se znanosti polazi pri shvaćanju iskustva. Nije nimalo jasno kakav odnos postoji između ljudskog iskustva, rel. iskustva i biblijskog iskustva. Ustanovljuje se npr. da u teologiji i u k. rimskih katolika i anglosaksonaca postoji trajni prijelaz od antropologije prema teologiji i od religije prema kršćanskoj objavi. U protestantizmu se, naprotiv, nalaze modeli koji radije inzistiraju na razlikama (npr. jasnije razlikovanje između objave i iskustva).

5. Među pokušajima da se pronađu odnosi između objave i iskustva, treba ukazati i na povratak, u k. i u r. n., na modele koji se uzimaju iz psihologije → razvojne dobi. Razvojna psihologija, izgrađena po uzoru na biološki razvoj (teorija razdoblja) a odbačena nadasve od pedagogije socioloških profila, dalje se razvijala u tzv. „biografsku analizu“. Vrlo složene teorije napreduju. Npr. nastoji se povezati razvojna psihologija naklonjena psihoanalizi, koja se nadahnjuje na Freudu, s poimanjima spoznajne psihologije (npr. Jeana Piageta), izgrađujući na toj osnovi modele moralnog učenja korisne za r. n. Dosad se međutim nije uspjelo projektirati neku teoriju r. n. ili k. utemeljenu na toj razvojnoj psihologiji, koja bi bila općenito prizna-

ta. Može se pitati nije li u tu svrhu korisno npr. tumačenje religije kao „traženja smisla“.

6. U nemalom broju shvaćanja k. i r. n., kategorija → „smisao“ ne javlja se samo kao jednostavan pojam koji pripada antropologiji, psihologiji ili sustavnoj teoriji nego kao „šifra“ kojom se ukazuje na Boga. Moguće je da ta lingvistička upotreba potječe od filozofije religije Paula Tillicha. U najmanju ruku može se reći da se na taj način nastoji (među ostalim i zbog legitimiranja opravdanja) iskoristiti istraživanje smisla kao spoja između predaje i suvremenog svijeta i utemeljiti shvaćanje „religije“ koje se nužno ne poistovjećuje s onim tradicionalno kršćanskim. Izraz „smisao“, kao „šifra“ za ukazivanje na Boga ili na problem Boga, proizlazi u prvom redu iz „sociološkog prosvjetiteljstva“, prema kojemu „smisao“ nije imanentan svijetu, niti je to stanje koje mu je Bog dao od početka, nego treba prije svega biti stvoren ljudskim djelovanjem. Poznato je i da je traženje smisla povezano s problematikom nihilizma F. Nietzschea.

7. Tzv. „Konfirmandenunterricht“ (KU, priprava za → potvrdu) jedna je od glavnih sastavnica evangeličkog rel. odgoja. Iza sebe ima vrlo burnu povijest: svako je razdoblje na nju projiciralo teološke, pedagoške i sociološke vrednote i propise, kao i svoj način osjećanja i svoje oblike pobožnosti i života. U povijesnoj perspektivi nalazimo razne tradicionalne tokove koji su međusobno izmiješani: doktrinalni model KU (poučavanje katekizma), ekleziološki model (praktično uvođenje u nauk i u život Crkve i zajednice), osobni model (briga za duše i obnova krsnih obećanja) i vjeroispovjesni model (potvrditi svoju pripadnost Crkvi). Danas se predstavljaju novi oblici: društveno-pedagoški model (podrška u socijalizaciji, usmjerenje na potrebe), pastoralni model, u smislu brige za duše, kao savjetovanje i prihvaćanje (iskustvo samoga sebe, osobni identitet) i župni model (mjesna zajednica kao mjesto susreta i učenja).

Sve ove težnje približavaju KU praksi koja se naziva Jugendarbeit (mladenački pokreti-djelatnosti) Crkve. Upravo se u tome KU treba razlikovati od r. n. Vrlo se često međutim sasvim zaboravlja da su r. n., KU i mladenački pokreti

obilježeni različitim društvenim uvjetovanostima, načinima komuniciranja i organizacijskim oblicima koji se ne smiju međusobno miješati. KU se neće moći odreći poučavanja u užem smislu riječi sa svojim naglaskom na spoznajnom vidu (nauk): uvođenje u Bibliju, katekizam, himni i crkvene pjesme, crkveni pojmovi, liturgija i dijakonija njegove su središnje sastavnice. Nije ih moguće proizvoljno zamijeniti s drugim sastavnim dijelovima. Za razliku od r. n., KU ima mogućnost, npr. za vrijeme duhovnih obnova, zajedničkih priprava na rel. službu i praktične aktivnosti, snažnije uputiti u život kršćanske zajednice. To praktički nije moguće u školskoj r. n. Osim toga važna je uska povezanost između KU i pastorala roditelja: potpomaganje KU pobudivši zanimanje roditelja, suočavajući ih iznova s problemima kršćanske vjere i upotrebljavajući pastoral potvrde kao sredstvo razvitka zajednice. Novi pravilnici za KU predviđaju i aktivno sudjelovanje drugih suradnika zajednice koji nisu pastori (npr. i roditelja). To bi trebalo omogućiti protutežu tradicionalnoj težnji pastora da KU usredotoči na sebe. U tom razvoju postoje zanimljive paralele s pripremom prve pričesti i k. za → potvrdu u Rimokatoličkoj Crkvi.

Što se tiče „Rel. službenja za djecu“, treba primijetiti da ono, među ostalim, potječe iz običaja poučavanja katekizma i iz tzv. → nedjeljne škole, a da joj je cilj misionarsko-kat. rad Crkve s djecom. Tijekom vremena je Rel. službenje za djecu pretrpjelo razne promjene. Taj se raspon proteže od uvođenja u rel. službenje za odrasle, od poučavanja po grupama prema djetetovoj dobi, od propovijedanja za djecu, sve do pokušaja uvođenja idređenih oblika rada za mlade (npr. igre i ručni rad) u službi Rel. službenja za djecu. U međuvremenu se čini da kulturni element zadobiva na važnosti. Ne samo da se u Njemačkoj evangeličkoj crkvi širi „sveta večera s djecom“ nego je riječ o činjenici da djeca zajedno s roditeljima i kumovima sudjeluju u svetoj večeri već prije potvrde, koja je dosad bila preduvjet za pripuštanje svetoj večeri. U svakom slučaju sudjelovanje u oltarskom sakramentu pretpostavlja „poznavanje i razumijevanje“. Na koji se način treba obaviti ta priprema, još nije jasno.

Idući oblik k. predstavlja „Rel. služenje za obitelji“, u kojem se elemente rel. služjenja za djecu nastoji uvesti u ono za odrasle, kako bi se tako došlo do zajedničkog slavlja.

8. Diskusija koja se odnosi na reformu k., u širem smislu riječi, osvjetlila je činjenicu da kršćanski odgoj ne može biti prigodničarska zadaća. Procesi rel. učenja zahtijevaju dugo vremensko razdoblje. Uz spoznajno učenje važno je upućivanje u njegovo provođenje u praksi. Jedan takav odgoj uvijek ovisi o suradnji različitih odgojnih ustanova i raznih mjesta poučavanja. Obitelj, predškolski odgoj, r. n., rel. služenje za djecu, KU, mladenačke djelatnosti i odgoj za odrasle: svi su pozvani surađivati kako bi se postigao cilj kršćanske evangeličke k. U svemu tome važni su suradnici uvjereni u Kristovu poruku i raspoloženi da je prenesu mladima, imajući na umu temeljna načela pedagogije i psihologije. Važne su žive kršćanske zajednice, u kojima je moguće u praksi doživjeti ono što se uči u k.

Bibliografija

CHR. BAUMLER–H. LUTHER (izd.), „Konfirmandenunterricht und Konfirmation“, München, 1982; K. DIENST, „Moderne Formen des Konfirmandenunterrichts“, Gütersloh, 1973; ISTI, „Religions- und Konfirmandenunterricht“, u: »Der Evangelische Erzieher« 26(1974)1–10; ISTI, „Die lehrbare Religion. Theologie und Pädagogik: Eine Zwischenbilanz“, Gütersloh, 1976, ²1978; ISTI, „Glaube – Religiöse Erfahrung – Erziehung“, Gütersloh, 1979; H.–J. FRASS, „Glaube und Identität. Grundlegung einer Didaktik religiöser Lernprozesse“, Göttingen, 1983; K. FROM, „Grundriss der Religionspädagogik“, Konstanz, 1975, ²1983; H. GROSCHE, „Religionspädagogik am Scheideweg“, Gütersloh, 1974; W. F. KASCH (izd.), „Okumenische Bibliographie“, Paderborn, 1976; ISTI (izd.), „Entchristlichung und religiöse Desozialisation“, Paderborn, 1978; K.E. NIPKOW, „Grundfragen der Religionspädagogik“, 3 sv., Gütersloh, 1975–1982; R. PREUL, „Religion – Bildung – Sozialisation“, Gütersloh, 1980; H. SCHMIDT, „Religionsdidaktik“, sv. I, Stuttgart, 1982; ISTI, „Didaktik des Ethikunterrichts“, sv. I, Stuttgart, 1983; D. STOODT, „Einführung in das Studium der evangelischen Religionspädagogik“, Göttingen, 1980; K. WEGENAST, „Religionspädagogik“. Sv. I: „Der evangelische Weg“, Darmstadt, 1981.

KARL DIENST